

۱۵۶۶۴۱۶

روش‌های پژوهش در علوم

انسانی

(با رویکرد عباسی)

دکتر عباس خورشیدی

خورشیدی، عباس، ۱۳۴۰

روش های پژوهشی در علوم انسانی (با رویکرد عملی)

مؤلف عباس خورشیدی. تهران: یسترون ۱۳۹۶.

۴۹۶ ص: جدول، نمودار.

ISBN 978-964-7819-57-2

تهران: نویسی براساس اطلاعات فیپا

۱- تحقیق روش علمی - علوم انسانی - تحقیق-روش شناسی

۰۰۱/۴۲

۱۳۹۶ ۱۵۵/۱۵۵

۵۰۰۷۳۰۵

کتابخانه ملی ایران

روش های پژوهش در علوم انسانی (با رویکرد عملی)

نام کتاب:

دکتر عباس خورشیدی

نویسنده:

زهرا تقی زاده قوام - محمد قنبرپور

ویراستاران ادبی:

نرگس ریاحی

صفحه آرا:

یسطرون

ناشر:

اول

نوبت چاپ:

۱۳۹۶

تاریخ چاپ:

۵۰۰

تیراژ:

۴۰۰۰۰ تومان

قیمت:

ISBN 978-964-7819-57-2

۹۷۸-۹۶۴-۷۸۱۹-۵۷-۲

شابک:

کلیه حقوق طبع و نشر محفوظ است.

آدرس: تهران- خیابان لبافی نژاد- بین خیابان فخررازی و خیابان دانشگاه- پلاک ۱۸۶

تلفکس: ۶۶۴۱۵۰۰۲ - ۶۶۹۵۰۴۰۹

www.yastoroon.com

yastoroon@yahoo.com

پیش‌گفتار

۱۵

فصل یکم: روش‌های کسب دانش

۱۷

آشنایی با برخی از مفاهیم در مطالعات پژوهشی

۱۷

انگاره

۱۷

الگو

۱۹

تنوری

۲۰

مدل

۲۳

مفهوم

۲۶

سازه

۲۷

متغیر

۲۸

تعاریف

۲۸

فرضیه

۲۸

دیدگاه‌های شناختی

۲۹

دیدگاه تجربه‌گرایی (پوزیتیویسم)

۲۹

دیدگاه عقل‌گرایی

۲۹

دیدگاه ساختاری

۳۰

دیدگاه هرمنوتیک

۳۰

۱- تجربه

۳۴

۲- نظریه صاحب‌نظران

۳۵

۳- قیاس

۳۵

۴- استقراء

۳۶

۵- روش علمی

۳۶

مراحل روش علمی

۳۷

مفهوم پژوهش

۳۹

ویژگی‌های پژوهش علمی

۴۰

ملاحظات اخلاقی در پژوهش

۴۰

ضرورت علم و وظایف آن

۴۱

تفاوت‌های علم و فلسفه

۴۲

۴۶	ساختار پایان نامه و رساله تحصیلی
۴۹	انواع مطالعات پژوهشی
۵۴	مقایسه پژوهش های بنیادی، کاربردی و توسعه ای
۵۶	خودآزمایی

فصل دوم: نحوه ی تهیه و تنظیم فصل یکم پایان نامه و رساله پژوهشی

۵۷	مقدمه
۵۷	ساختار پایان نامه در فصل یکم
۵۷	بیان مسأله
۶۰	چگونگی بیان مسئله
۶۰	مثال
۶۱	منابع مسئله
۶۲	ارزشیابی مسئله
۶۲	ویژگی های مسئله پژوهش «ملاک های انتخاب مسئله»
۶۶	متغیرها
۶۷	طبقه بندی متغیرها
۶۸	۱- طبقه بندی متغیرها براساس نقشی که پژوهشگر در پژوهش به آن ها واگذار می کند
۶۸	الف- متغیر مستقل یا درونداد یا علت یا محرک یا پیش یاب
۶۹	ب- متغیر وابسته، برونداد، معلول، پاسخ و یا ملاک
۷۱	۲- طبقه بندی متغیرها براساس واحد اندازه گیری
۷۱	الف- متغیر پیوسته
۷۲	ب- متغیر گسسته
۷۳	۳- طبقه بندی متغیرها براساس مشاهده یا اندازه گیری آن ها
۷۳	الف- متغیر کمی
۷۳	ب- متغیر کیفی
۷۴	۴- طبقه بندی متغیرها برحسب توانایی محقق در دخل و تصرف و دستکاری آن ها
۷۴	الف- متغیرهای فعال
۷۴	ب- متغیر هویتی یا خصیصه ای
۷۶	۵- طبقه بندی متغیرها براساس ارزش ها
۷۶	الف- متغیرهای دو ارزشی
۷۶	ب- متغیرهای چند ارزشی

۷۷	۶- طبقه‌بندی متغیرها براساس میزان مداخله آن‌ها در پژوهش
۷۸	الف- متغیرهای همراه یا خنثی
۷۸	ب- متغیرهای عینی
۷۹	ج- متغیر تعدیل‌کننده
۸۰	د- متغیرهای مزاحم
۸۱	نحوه‌ی ارتباط بین متغیرها
۸۲	ملاحظات ویژه در انتخاب متغیرها
۸۲	مثال
۸۴	پایه‌های نظری پژوهش
۸۶	مثال
۸۸	مبانی نظری پژوهش
۸۹	اهمیت و ضرورت پژوهش
۹۰	مثال
۹۱	هدف پژوهش
۹۲	ملاک‌های انتخاب هدف یا اهداف پژوهش
۹۴	مثال
۹۴	الف) هدف اصلی
۹۴	ب) اهداف فرعی
۹۵	فرضیه
۹۶	منابع فرضیه
۹۷	ملاک‌های تدوین فرضیه
۱۰۰	انواع فرضیه (چگونگی تشکیل فرضیه)
۱۰۳	تفاوت فرضیه، نظریه، قانون و اصل
۱۰۴	آزمون فرضیه
۱۰۵	موقعیت فرضیه‌های آماری H_0 و H_A
۱۰۶	مثال
۱۰۶	فرضیه
۱۰۷	تعریف عملیاتی
۱۰۷	انواع تعاریف عملیاتی
۱۱۰	مثال
۱۱۰	تعاریف عملیاتی

۱۱۰	مثال
۱۱۰	تعریف مفاهیم
۱۱۱	متغیرهای پژوهش
۱۱۳	خودآزمایی

فصل سوم: نحوه‌ی تدوین فصل دوم پایان‌نامه و رساله پژوهشی

۱۱۵	پیشینه مطالعاتی
۱۱۶	اهمیت پیشینه مطالعاتی
۱۱۷	مراحل پیشینه مطالعاتی
۱۱۸	شناسایی
۱۲۰	مطالعه
۱۲۱	استخراج
۱۲۱	نحوه‌ی استخراج از منابع پای پژوهش
۱۲۴	مثال
۱۲۷	خودآزمایی

فصل چهارم: نحوه‌ی تهیه و تنظیم فصل سوم پایان‌نامه و رساله پژوهشی

۱۲۹	روش اجرای پژوهش
۱۲۹	روش پژوهش
۱۳۰	انواع مطالعات پژوهشی از نظر ماهیت و روش
۱۳۲	پژوهش توصیفی
۱۳۴	ویژگی‌های پژوهش توصیفی
۱۳۵	مراحل مختلف پژوهش توصیفی
۱۳۶	پژوهش همبستگی (همخوانی)
۱۳۷	پژوهش تجربی حقیقی
۱۳۹	ویژگی‌های پژوهش تجربی
۱۳۹	پژوهش شبه‌تجربی
۱۴۰	ویژگی‌های پژوهش نیمه‌تجربی
۱۴۰	پژوهش اکتشافی
۱۴۱	پژوهش پیمایشی (زمینه‌یابی)
۱۴۲	پژوهش تاریخی

۱۴۳	مراحل روش پژوهش تاریخی
۱۴۴	پژوهش موردی (زمینه‌ای)
۱۵۲	پژوهش پس‌رویدادی (علی-مقایسه‌ای)
۱۵۴	مراحل اجرای مطالعه پس‌رویدادی
۱۵۴	پژوهش اقدام پژوهی
۱۵۵	مراحل اقدام پژوهی
۱۵۶	پژوهش درس پژوهی
۱۵۶	اهداف اصلی روش پژوهش درس پژوهی
۱۵۷	مراحل درس پژوهی
۱۵۸	پژوهش قوم‌نگاری (آشناسی)
۱۵۸	ویژگی‌های پژوهش قوم‌نگاری
۱۵۹	مراحل اجرای پژوهش قوم‌نگاری
۱۶۰	پژوهش فلسفی
۱۶۱	مراحل روش پژوهش فلسفی
۱۶۱	پژوهش تحلیل محتوا
۱۶۳	مراحل اجرای تحلیل محتوا
۱۶۳	پژوهش فراتحلیلی
۱۶۵	ویژگی‌های روش فراتحلیل
۱۶۵	محاسن فراتحلیل
۱۶۵	معایب فراتحلیل
۱۶۶	مراحل اجرای فراتحلیل
۱۶۷	پژوهش بر مبنای نظریه داده‌بنیاد
۱۶۷	ویژگی‌های روش داده‌بنیاد
۱۶۸	انواع طرح‌های اصلی پژوهش داده‌بنیاد
۱۶۸	مراحل پژوهش داده‌بنیاد
۱۷۰	روش پژوهش پدیدارنگاری
۱۷۲	روش پژوهش تحلیل گفتمان
۱۷۴	روش‌شناسی شبکه خزانة
۱۷۵	روش فرایند چرخه‌ای تحلیل
۱۷۶	روش داستان‌سرایی
۱۷۷	روش‌شناسی کیو

۱۷۸	مثال
۱۷۸	روش پژوهش
۱۷۸	جامعه آماری
۱۷۹	طبقه‌بندی جامعه (انواع جامعه)
۱۸۱	نمونه
۱۸۱	انواع نمونه
۱۸۳	روش‌های نمونه‌برداری (نمونه‌گیری)
۱۸۴	الف- نمونه‌برداری احتمالی
۱۹۰	ب- نمونه‌برداری غیر احتمالی
۱۹۲	چگونگی تعیین حجم گروه نمونه مورد پژوهش
۱۹۵	نکات مهم هنگام تعیین حجم گروه نمونه
۱۹۶	نکات مهم در هنگام تعیین حجم نمونه
۱۹۶	مثال
۱۹۸	ابزار سنجش (ابزار اندازه‌گیری نمونه برای آن)
۱۹۹	ویژگی‌های ابزار سنجش (کیفیت‌ها، مطمئن روش اندازه‌گیری)
۲۰۰	روش‌های برآورد ضریب اعتبار
۲۰۴	روش‌های برآورد روایی
۲۱۱	روایی درونی و روایی بیرونی
۲۱۲	عوامل تهدیدکننده روایی درونی
۲۱۳	عوامل تهدیدکننده روایی بیرونی
۲۱۴	مثال
۲۱۹	روش گردآوری داده‌ها (روش جمع‌آوری اطلاعات)
۲۲۰	روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
۲۲۰	جمع‌آوری اطلاعات از طریق مشاهده
۲۲۰	عوامل مؤثر در مشاهده
۲۲۳	انواع مشاهده
۲۲۴	مزایا و معایب روش مشاهده
۲۲۵	محاسن روش مشاهده
۲۲۵	معایب روش مشاهده
۲۲۶	نکات لازم در روش مشاهده
۲۲۷	جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه

۲۲۸	طرح‌های مختلف پرسشنامه
۲۲۹	مزایای پرسشنامه با سؤال‌های بسته نسبت به سؤال‌های باز
۲۲۹	معایب پرسشنامه با سؤال‌های بسته نسبت به سؤال‌های باز
۲۳۰	شرایط و تهیه و تنظیم پرسشنامه
۲۳۲	مطالعه مقدماتی به منظور تصحیح و تکمیل پرسشنامه
۲۳۳	پخش و توزیع پرسشنامه
۲۳۴	جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه
۲۳۸	جمع‌آوری اطلاعات از طریق روش آماری
۲۴۲	جمع‌آوری اطلاعات از طریق روش تاریخی
۲۴۳	جمع‌آوری اطلاعات از طریق روش تجزیه و آزمایش
۲۴۶	جمع‌آوری اطلاعات از طریق روش برون‌فکشی
۲۵۰	جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعه موارد خاص
۲۵۲	جمع‌آوری اطلاعات از طریق روش هم‌سنجی
۲۵۳	جمع‌آوری اطلاعات از طریق استفاده از کتابخانه
۲۵۳	مثال
۲۵۳	روش گردآوری اطلاعات
۲۵۴	طرح پژوهش
۲۵۴	انواع طرح‌های پژوهشی
۲۵۵	۱- طرح‌های آزمایشی (تجربی حقیقی)
۲۶۱	۲- طرح‌های شبه‌آزمایشی (شبه‌تجربی)
۲۶۶	۳- طرح‌های پیش‌آزمایشی
۲۷۰	۵- طرح‌های غیرآزمایشی
۲۷۰	مثال
۲۷۱	روش تحلیل داده‌ها
۲۷۱	مثال
۲۷۳	خودآزمایی

فصل پنجم: نحوه‌ی تهیه و تنظیم فصل چهارم پایان‌نامه و رساله پژوهشی

۲۷۵	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۲۷۵	انواع روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها
۲۷۶	الف) تجزیه و تحلیل کمی
۲۷۶	توصیف داده‌ها

۲۸۱	مثال
۲۸۴	تحلیل داده‌ها
۲۸۵	خطاهای نمونه‌گیری
۲۸۶	آزمون فرضیه
۲۸۷	آزمون یک و دو دامنه
۲۸۸	خطای نوع اول و دوم
۲۸۹	گروه‌های مستقل و همبسته
۲۸۹	آمار پارامتریک و غیر پارامتریک
۲۹۱	سطوح مختلف اندازه‌گیری (مقیاس‌های اندازه‌گیری)
۳۰۳	مثال
۳۰۳	تحلیل داده‌ها
۳۰۸	یافته‌های جنبی
۳۰۸	ب- تجزیه و تحلیل کیفی
۳۰۹	مثال
۳۱۴	ویژگی‌های اساسی پژوهش کیفی
۳۱۶	محدودیت‌های پژوهش‌های کیفی
۳۱۷	روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش‌های کیفی
۳۲۰	مراحل اجرای پژوهش کیفی
۳۲۴	راهنمایی برای اطمینان نسبت به کیفیت پژوهش کیفی
۳۳۰	کاربرد تثلیث در پژوهش‌های کیفی
۳۳۱	مقایسه‌ی پژوهش‌های کمی و کیفی
۳۳۵	ج- تجزیه و تحلیل آمیخته
۳۳۷	فرآیند بررسی پژوهش‌های آمیخته
۳۴۱	مبانی فلسفی در پژوهش‌های آمیخته
۳۴۱	تفاوت‌های اهداف پژوهش‌های کمی و کیفی
۳۴۳	مقایسه ویژگی‌های کمی، کیفی و آمیخته
۳۴۴	انواع پژوهش‌های آمیخته
۳۴۵	مثال
۳۴۹	خودآزمایی

فصل ششم: نحوه‌ی تهیه و تنظیم فصل پنجم پایان‌نامه و رساله پژوهشی

۳۵۱

۳۵۱

بحث و تفسیر

۳۵۱	نتیجه‌گیری
۳۵۳	مثال
۳۵۵	محدودیت‌های پژوهش
۳۵۷	مثال
۳۵۸	پیشنهادها
۳۵۹	مثال
۳۶۰	خلاصه پژوهش
۳۶۲	خودآزمایی

۳۶۳	فصل هفتم: نحوه تهیه و تنظیم منابع و مأخذ در رساله و پایان‌نامه تحصیلی
۳۶۳	منابع پژوهشی (نورست منابع)
۳۶۳	شیوه تنظیم فهرست منابع
۳۷۲	روش نوشتن منابع در داخل متن

۳۷۵	فصل هشتم: نحوه‌ی تهیه و تنظیم پیوست‌ها در رساله و پایان‌نامه تحصیلی
۳۷۵	پیوست‌ها و ضمانم
۳۷۵	ساختار گزارش پژوهی
۳۷۶	ساختار برنامه‌ریزی پژوهش (پروپوزال)
۳۸۱	خودآزمایی
۳۸۱	کتابنامه
۳۹۷	واژه‌نامه
۴۱۳	پیوست‌ها

۴۱۵	پیوست ۱: آیین نگارش در رساله و پایان‌نامه تحصیلی
۴۱۵	آیین نگارش در پژوهش
۴۱۷	آیین نقطه‌گذاری
۴۱۸	آیین مکث
۴۱۹	آیین نقطه مکث
۴۲۰	آیین دو نقطه
۴۲۱	آیین خط فاصله
۴۲۲	آیین خط فاصله کوتاه
۴۲۲	آیین خط کشیده
۴۲۳	آیین گیومه

۴۲۴	آیین سه نقطه
۴۲۴	آیین پراتز
۴۲۵	آیین نشانه تعجب
۴۲۶	آیین نشانه ابرو
۴۲۶	آیین تک ستاره
۴۲۷	آیین دو ستاره
۴۲۷	آیین سه ستاره
۴۲۷	آیین ممیز
۴۲۷	آیین تشدید
۴۲۷	آیین تنوین
۴۲۸	آیین انفصال
۴۲۹	آیین اتصال

پیوست ۲: آشنایی با برخی آزمون‌های آماری

۴۳۱	آزمون‌های آماری
۴۳۱	تحلیل واریانس (آنووا)
۴۳۳	تحلیل واریانس یک‌راهه
۴۳۶	تحلیل واریانس دو راهه
۴۴۰	آزمون T تک نمونه‌ای
۴۴۲	آزمون توزیع Z نرمال استاندارد
۴۴۲	آزمون‌های کای اسکوئر (مجذور کا)
۴۴۵	الف) آزمون "مجذور کا" تک متغیری
۴۴۶	ب) آزمون χ^2 "مجذور کا" دو متغیری
۴۵۲	ضریب همبستگی گشتاوری پیرسون
۴۵۳	ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن
۴۵۴	ضریب هماهنگی (یا تطابق) کندال
۴۵۶	ضریب فای (فی)
۴۵۸	ضریب توافق C پیرسون (توافقی)
۴۵۹	ضریب دو رشته‌ای
۴۵۹	فای دو رشته‌ای (همبستگی دو رشته‌ای)
۴۶۰	همبستگی دو رشته‌ای نقطه‌ای
۴۶۰	همبستگی دو رشته‌ای گسته

۴۶۱	ضریب ایتا (نسبی)
۴۶۱	رگرسیون
۴۶۱	رگرسیون خطی ساده
۴۶۴	رگرسیون چند متغیری
۴۶۶	تحلیل عاملی
۴۶۷	تعاریف برخی اصطلاحات فنی در تحلیل عاملی
۴۶۹	پیش فرض‌های انجام تحلیل عاملی
۴۶۹	اجرای تحلیل عاملی
۳۸۳	۱- تهیه ماتریس همبستگی
۴۷۰	۲- استخراج عامل‌ها
۴۷۶	۳- تفسیر نتایج
۴۷۹	تحلیل عامل تأییدی
۴۸۲	معادلات ساختاری
۴۸۳	متغیر پنهان و متغیر قابل مشاهده
۴۸۴	طراحی یک مدل معادلات ساختاری
۴۸۵	بار عاملی
۴۸۵	تحلیل مسیر
۴۸۷	مفروضه‌های تحلیل مسیر
۴۸۸	شروط ساختن مدل مفهومی
۴۸۸	اصول ترسیم نمودار مسیر
۴۸۹	متغیرهای درون‌زا و برون‌زا
۴۸۹	مسیر
۴۹۰	جملات خطا
۴۹۰	طراحی مدل مسیر
۴۹۰	انواع مدل‌های تحلیل مسیر
۴۹۱	آزمون مدل مفهومی
۴۹۱	انواع روابط بین متغیرها در نمودار تحلیل مسیر
۴۹۲	مفاهیم مقدماتی تحلیل مسیر
۴۹۳	نحوه ارزیابی روایی محتوایی - محاسبه CVI و CVR

تقدیم به:

روح پدر و مادر بزرگوار و ارجمندم که وسایل و
امکانات تحصیل مرا با تلاش شبانه‌روزی فراهم کردند
و چشمم را با کتاب آشنا ساختند.

پیش‌گفتار

حمد و سپاس خداوندی را که لسان سبزش خود را از نسیم عنایت او بر چمن زبان می‌روید و
مرغ نیایش، به هوای رحمت بی‌نهایت او، از آستان دهان پر می‌گشاید و از باغ لطف و رضایت
او، دانه امید می‌جوید.

از سال‌ها پیش که تدریس درس روش پژوهش را به راهنمایی و مشاوره پایان‌نامه‌ها و رساله‌های
تحصیلی دانشجویان را در برخی از دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی عهده‌دار بودم، روش‌های
گوناگونی را بارها انتخاب و آزمایش کرده، و سرانجام به این نتیجه رسیده‌ام که هیچ یک از منابع
موجود نتوانسته است، نیروی ابتکار دانشجویان نکته‌سنج، جویند و علاقه‌مند به پژوهش علمی
را به حرکت درآورد، و ذوق سرشار آنان را سیراب سازد. با وجود آن که تا کنون بیش از چهارصد
جلد کتاب روش پژوهش، توسط مؤلفان و مترجمان ارجمند تألیف و ترجمه شده است. استادان
و پژوهشگران گرانقدری در این خصوص قلم زده‌اند و هر یک دریچه‌ای روشن از عالم تحقیق را
به روی رهروان و مشتاقان علم پژوهش گشوده‌اند و مطالب ارزشمندتری را به زیور طبع
آراسته‌اند، به گونه‌ای که هر کدام به نحو شایسته‌ای، در خور تحسین و قدردانی هستند. هنوز
کمتر کتابی وجود دارد که مطالب آن صرفاً اختصاص به چگونگی نوشتن پایان‌نامه و رساله
تحصیلی داشته باشد.

پایان‌نامه و رساله تحصیلی، جوهر تحصیلات تکمیلی است، که مهارت دانشجویان را در
حوزه‌های علم، تکنولوژی، مهارت مفهومی و غیره توسعه می‌دهد و باعث می‌شود که دانشجو در

یک بعد خاص توسعه و در آینده بتواند قلمرو تحقیقی خود را توسعه دهد. بدین ترتیب کتاب حاضر بر این باور تهیه شده است که اصولاً درک فعالیت پیچیده آدمی، به ویژه فعالیت پژوهش علمی بدون شایستگی فنی و متدولوژیکی بسیار دشوار است، و شایستگی فنی نیز بدون فهم و درک مقصود اساسی و ماهیت پژوهش علمی، بی معنا خواهد بود. و از طرفی اکثر دانشجویان در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری مشکل پایان‌نامه و رساله نویسی دارند. به همین منظور کتاب حاضر تحت عنوان «روش‌های پژوهش در علوم انسانی با رویکرد عملی» مدون گردید، تا همه افرادی که در فعالیت‌های پژوهشی خود نیازمند به استفاده روش علمی هستند، به ویژه دانشجویان که قصد نوشتن پایان‌نامه، رساله، برنامه‌ریزی پژوهش (پروپوزال) و یا تدوین گزارش پژوهشی، دارند، قادر شوند، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های پژوهشی خود را بر همین اساس گویاتر و جامع‌تر تهیه و تنظیم نمایند.

در ارائه مطالب این کتاب تلاش شده تا از همه آثار تألیفی، ترجمه و یافته‌های ملی و جهانی در خصوص روش‌های پژوهش بهره‌برداری شود، بدین ترتیب در تدوین مطالب کتاب، به جای ترجمه یک اثر منفرد تلفیقی از طایفه چندین کتاب معتبر به عمل آمده، و اصولی که در کتاب برای ساختار پایان‌نامه تحصیلی، رساله، درج پژوهشی و پروپوزال پیشنهاد شده، عیناً منطبق با روش همگانی و پذیرفته شده انجمن روان‌شناسی آمریکا (A.P.A) تا ۱۰ ژانویه سال ۲۰۱۷ است.

اینک که این مهم به انجام رسیده، ضمن سپاسگزار، از ایزد سبحان، از همه اساتید و صاحب‌نظران ارجمند شیوه‌های تحقیق، تشکر و قدردانی می‌آورد.

مؤلف هرگز مدعی کمال نبوده بلکه معتقد است کمی و کاستی آن، میسر است، ولی با این همه امیدوار است که محققان، استادان و دانشجویان، عدم بضاعت علمی را به دیده اغماض نگریسته و مورد توجه صاحب‌نظران شیوه‌های پژوهش قرار بگیرد و انشاءالله گامی باشد در جهت گسترش علم و پژوهش.

دکتر عباس خورشیدی